



# ללמד המקום

Parasha Ki Tavo כִּי־תָבוֹא Wanneer je komt.  
Devarim (Deutr) 26:1-29:8

## De betekenis en kracht van 'Amen'

In de parasha van deze week, Ki Tavo, krijgen de Israëlieten een lijst met vloeken voorgeschoteld die zij over zichzelf zouden brengen als zij HaShems geboden niet zouden naleven. Bij de eerste reeks vloeken beantwoorden de Israëlieten elke verklaring met "amen", een term die instemming en aanvaarding impliceert. De nu alomtegenwoordige term is eigenlijk vrij zeldzaam in de Tenach. In de Torah zelf komt het slechts in één andere context voor met dezelfde betekenis Bamidbar (Numeri) 5:22. Wat betekent 'amen' eigenlijk werkelijk, en waarom wordt het aan het einde van de zegeningen geciteerd? Waarom heeft het de macht om zijn voordrager op te nemen in de mitsva van iemand anders?

## Waarheid en geloof

Het eerste wat we ontdekken is dat amen (אמן) duidelijk dezelfde letters in zich heeft als de wortel van, emuna (אמונה), "geloof". We zien ook een zeer opvallende gelijkenis met het woord emet (אמת), "waarheid". Wat is dan het verschil tussen waarheid en geloof? Is dit iets waars, onmiskenbaar, onweerlegbaar, feitelijk. De Talmud (Sjabbat 104a) wijst ons er op een beroemde wijze dan ook op dat de letters van de waarheid allemaal stevig op "twee voeten" staan, in tegenstelling tot de letters van de onwaarheid "Sheker" (שקר) die op één wankel voet staan. Bovendien staan de letters van de onwaarheid allemaal naast elkaar in het Hebreeuwse alfabet (ק-ר-ש), en is hun volgorde niet op hun plaats, terwijl de letters van de waarheid de eerste, middelste zijn (als je de sofit meeneemt), en de laatste letter van het alfabet. Dit is dan ook om ons te leren dat waarheid geordend en eeuwigdurend is, terwijl onwaarheid door elkaar gegooid en van korte duur is.

Amen (אמן) heeft dezelfde eerste twee letters als emet (אמת). Maar in plaats van een stevige tav aan het einde, wordt de mem gevolgd door de volgende letter nun, die op wankel voeten staat. De implicatie is dat geloof net iets minder is dan de absolute waarheid. Er is ruimte voor twijfel! In tegenstelling tot de waarheid vereist geloof enig werk. Het is een constante, actieve keuze want dat is ook geloven. En zo heeft HaShem het bedoeld, want anders zou het leven weinig betekenis hebben. Als iedereen de ultieme waarheid met totale zekerheid en zonder enige twijfel zou kennen, zou er niet veel ruimte zijn voor de vrije wil. Iedereen zou per definitie verplicht zijn om rechtvaardig te handelen. Mensen hebben alleen de mogelijkheid tot vrije wil vanwege dat beetje twijfel, en ze zondigen alleen vanwege een tijdelijk (of permanent) verlies van geloof. Als iemand zonder enige twijfel wist dat HaShem naar hem keek en hem zwaar zou straffen voor zijn zonde, zou hij de zonde überhaupt niet begaan (net zoals iemand bijvoorbeeld niet iets zou stelen vlak voor de ogen van de politie).

Dit is de reden waarom HaShem Zichzelf voor de wereld moest verbergen, en waarom de term voor "Olam" "wereld" (עולם) dezelfde grondletters heeft als de term voor "verhulling" (העלם). In deze wereld moet HaShem verborgen blijven om vrije wil mogelijk te maken. Dat gezegd hebbende, liet Hij uiteraard wel Zijn vingerafdrukken overal achter, zodat het niet zo moeilijk zou zijn om Hem te vinden. Het behouden van geloof vereist daarom dat je je eigen ogen open houdt om HaShem te zien binnen de ogenschijnlijk alledaagse aard van het dagelijkse leven. Je moet bewust die cruciale keuze maken om HaShem in de wereld te zien.

Albert Einstein vatte het ooit zo samen: "Er zijn twee manieren om je leven te leiden. Het ene is alsof niets een wonder is. De andere is alsof alles een wonder is." De Kotzker Rebbe



# ללמד המקום

(rabbi Menachem Mendel Morgensztern) formuleerde het toch nog iets krachtiger: “Wie HaShem niet overal ziet, die ziet Hem nergens.” Dit is één reden waarom de Talmud ( Makkot 24a) stelt dat de profeet Habakuk (2:4) de hele Torah in één enkelvoudig principe heeft samengevat: tzaddik b'emunato ichyeh , de rechtvaardige leeft in (of door) zijn geloof. Elders leert de Talmud ( Berakhot 33b) dat “Alles in de handen van de hemel ligt, behalve de angst voor de hemel.” Uiteindelijk komt het allemaal neer op die ene keuze die men moet maken: geloven of niet geloven.

Dit gezegd hebbende, houdt het jodendom niet van het concept van blind geloof. Geloof wordt verondersteld gebaseerd te zijn op feiten. Er moet een solide basis zijn voor iemands overtuigingen, en geloof moet worden gebouwd op een grote hoeveelheid bewijsmateriaal. Dit is dan ook de reden waarom amen heel dicht bij emet ligt . Het bevat bijna alle elementen van de waarheid. Er is dus geen dramatische ‘geloofssprong’ nodig zoals sommigen veronderstellen. Het moet een zeer goed geïnformeerde beslissing zijn; niet emotioneel, maar rationeel. Het moet gebaseerd zijn op feitelijke kennis en praktijkgerichte wijsheid.

Zoals als al eens besproken , werd het universum door HaShem gevormd via 32 “Paden van Wijsheid”, en zijn er 32 vormen van wijsheid voor ons toegankelijk (zie *Sefer Yetzirah* , samen met de commentaren van Sa'adia Gaon en de Ra'avad) . Interessant is dat dan ook dat de term “amen” in totaal 32 keer voorkomt in de Tenach. Dit gelukkige ‘toeval’ is bedoeld om ons eraan te herinneren dat HaShem de schepper van het universum is. Hij is degene die het via de 32 paden heeft gevormd, en Wiens naam precies 32 keer in het scheppingsverhaal voorkomt. Elke keer dat we “amen” zeggen op een berakha (zegen), bevestigen we dat HaShem de Koning van het universum is, want elke berakha zegt dat HaShem melekh ha'olam is . De Talmud ( Sjabbat119b ) wijst er feitelijk op dat amen staat voor; *El Melekh Ne'eman*, “HaShem, trouwe Koning”. Sommigen vertalen de woorden met “HaShem, betrouwbare Koning” of “HaShem is de ware Koning”. Misschien betekent het meer dat HaShem de enige Koning is waarin we geloven.

Naast het feit dat de 32 keer dat amen in de Tenach voorkomt. Zijn er ook nog drie extra gevallen waarin exact hetzelfde woord (אמן) voorkomt, maar een andere betekenis heeft. In Melachim Alef (1 Koningen) 22:26 is het eenvoudigweg de naam van een persoon die Amon heet. En in Shir haShirim (Hooglied) 7:2 is de uitspraak *oman* , wat een “vakman” of “bekwame ambachtsman” betekent. Gebaseerd op de klassieke interpretatie dat Hooglied een metafoor is voor HaShem en Israël, is de Oman hier in kwestie HaShem zelf. Ten slotte wordt de term in Esther 2:7 gebruikt om te beschrijven hoe Mordechai Esther adopteerde en opvoedde. Dit heeft dezelfde connotatie als een vakman, dwz. dat Mordechai Esther ‘vormde’ tot de persoon die ze werd.

Uit deze voorbeelden kunnen we leren dat amen ons moet herinneren aan HaShem. De Schepper die dit universum heeft geschapen, en Zijn Koningschap moet bevestigen. Op een dieper niveau heeft het uitspreken van ‘amen’ dus ook een veel grotere betekenis.

## Openen van de hemel

Zo is het getal 91 een vertegenwoordiging van de versmelting van hemel en aarde. Het is de waarde van Ha-Elohim (האלהים), een naam van HaShem die wordt gebruikt wanneer HaShem “afdaalt” van de hemel boven naar de aarde beneden (zoals toen Henoeh “met HaShem wandelde” Bereshiet (Genesis) 5:22 of toen Noach “wandelde met HaShem”, Bereshiet (Genesis) 6:9 of toen HaShem Abraham bezocht Bereshiet (Genesis) 17:18. De



## ללמד המקום

waarde van sukkah (סוכה) is ook 91, aangezien de sukkah de plaats is waar men de hemelse wolken van glorie hier op aarde kan ervaren. De waarde van malakh (מלאך), "engel", is 91 omdat engelen de wezens zijn die hemel en aarde overbruggen en zich vrijelijk tussen deze rijken kunnen bewegen.

De gematria van amen (אמן) is ook 91. Ook deze heeft de kracht om hemel en aarde met elkaar te verbinden. Een 'amen' is bijna als een instant message die naar de hemel wordt gestuurd. Dit verklaart ook waarom als een andere persoon een berakha reciteert en een mitswa vervult en jij "amen" zegt, het wordt beschouwd alsof ook jij de berakha reciteert en die mitswa ook vervult! Door een mitswa te doen maakt iemand verbinding met de hemel. Als een omstander op dat moment "amen" zegt, is hij op dezelfde manier in staat een verbinding met de hemel tot stand te brengen en wordt hij een deel van de mitswa van de ander. Dwz: hij wordt "vrijgesteld" van zijn eigen verplichting, en gaat mee op de spirituele rit samet met die ander.

*Het woord Amen* kan dit alles doen omdat het een eenvoudige drieletterformule is. Met de kracht om een brug te slaan tussen hemel en aarde. De Midrasj gaat zelfs zo ver dat hij zegt dat het reciteren van 'Amen' met de ware intentie de kracht heeft om de poorten van de hemel voor ieder mens te openen, zelfs voor een zondaar in *Gehinnom*. Deze leer is zeer oud en verschijnt voor het eerst in de oude Heikhalot literatuur (dit komt van het Hebreeuwse woord voor "Paleizen", die betrekking heeft op visioenen van opstijgingen naar hemelse paleizen.), evenals in de Talmud (*Shabbat* 119b). Het wordt in zijn meest volledige vorm gevonden in Yalkut Shimoni (over Jesaja): Reish Lakish zei: "Elke persoon die uit alle macht 'amen' antwoordt, voor hem worden de poorten van de Hof van Eden geopend, zoals er wordt gezegd: Open de poorten zodat de rechtvaardige natie die trouw blijft kan binnenkomen' (Jes 26:2) Maar lees niet *shomer emunim* ('die trouw bewaart'), lees liever *sh'omrim amen* ('die 'amen' zegt)." Wat is dan "amen"? Rabbi Chanina zei: "*El Melekh Ne'eman*. Lees niet *shomer emunim*, lees liever *sh'omrim amen*, want met slechts één "amen" dat de goddelozen in *Gehinnom* antwoorden, zijn ze ervan gered. Hoe? In de toekomst zal HaShem in de Hof van Eden zitten en uitleg geven (over de Torah) aan de rechtvaardigen die voor Hem zitten. Aan het einde van de toespraak zal Zerubavel ben She'altiel opstaan en het kaddish reciteren. Zijn stem zal weerklinken van het ene uiteinde van het universum naar het andere, en iedereen zal "Amen" antwoorden zelfs de zondaars van Israël en de rechtvaardige afgodendienaars die in *Gehinnom* achterblijven zullen "Amen" antwoorden. Het universum zal beven en HaShem zal hun geroep horen. HaShem zal vragen: "Wat was dat grote geluid dat ik hoorde?" De dienende engelen zullen antwoorden: "Meester van het Universum, zij zijn de zondaars van Israël en de rechtvaardige afgodendienaars die in *Gehinnom* achterblijven, die 'amen' antwoorden en hun oordeel aanvaarden." Onmiddellijk zal HaShems barmhartigheid worden gewekt...

Op dat moment zal HaShem de sleutels van *Gehinnom* nemen en ze overhandigen aan de engelen Michael en Gabriël in het bijzijn van alle rechtvaardigen. In het jodendom wordt de naam *Gehinnom* algemeen gebruikt als aanduiding van de plaats van kwelling die na de dood voor de goddelozen is gereserveerd.

Hij zal tegen hen zeggen: 'Ga, open de poorten van *Gehinnom* en zet ze omhoog.' Onmiddellijk zullen zij gaan en de achtduizend poorten van *Gehinnom* openen, elk driehonderd parsas (Een parsas is gelijk aan 4 mil, terwijl elke mil 2000 el is. Eén parsas is dus ongeveer 5 of 6 kilometer) breed, en driehonderd parsas lang, en duizend parsas dik, en honderd parsas diep. Elke zondaar die daarin valt, kan nooit ontsnappen. Maar op dat moment zullen Michaël en Gabriël elk van hen verheffen... zo groot is nu de kracht van "Amen".



# ללמד המקום

Shabbat Shalom  
Jaacov



Ha-Makom.eu